

KASBIY XISLATLAR SHAKLLANISHIDA IJTIMOIIY MUHIT
VA SHAXSARO MUNOSABATLARNING ROLI

Ismoilov Vohid Zohid o'g'li

+998939691098

vohidbekismoilov85@gmail.com

Xalqaro innovatsion universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda kasbiy hislatlarni rivojlantirish metodlarining ilmiy-nazariy asoslari yoritilgan. Tadqiqotda kasbiy hislatlarning shakllanishi shaxsning professional rivojlanishi jarayonida muhim psixologik omil sifatida tahlil qilinadi. Shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan hamda ijtimoiy-psixologik yondashuvlar doirasida kasbiy hislatlarni rivojlantirishning samarali metodlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy hislatlar, rivojlantirish metodlari, ijodiy soha, kasbiy tayyorgarlik, shaxs rivoji.

Аннотация: В данном тезисе раскрываются научно-теоретические основы методов развития профессиональных качеств личности. Профессиональные качества рассматриваются как важный психологический фактор становления и развития специалиста. В рамках личностно-ориентированного, деятельностного и социально-психологического подходов анализируются эффективные методы формирования профессиональных качеств.

Ключевые слова: профессиональные качества, методы развития, творческая деятельность, профессиональная подготовка, личностное развитие.

Annotation: This thesis examines the scientific and theoretical foundations of methods for developing professional qualities. Professional qualities are analyzed as an essential psychological factor in the process of professional formation and personal development. Within the framework of personality-oriented, activity-based, and socio-psychological approaches, effective methods for developing professional qualities are discussed.

Keywords: professional qualities, development methods, creative fields, professional training, personal development.

Zamonaviy jamiyatda mutaxassisning kasbiy yetukligi faqat bilim va ko'nikmalar bilan emas, balki uning ijtimoiy-psixologik xislatlari bilan ham belgilanadi. Ayniqsa, ijodiy va ijtimoiy faol kasblarda kasbiy xislatlarning shakllanishi shaxsning atrof-muhit bilan o'zaro munosabati, ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi hamda shaxslararo aloqalar tizimi bilan bevosita bog'liqdir. Shu bois kasbiy xislatlar rivojlanishida ijtimoiy muhit va shaxslararo munosabatlarning o'zni muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kasbiy hislatlarni rivojlantirish masalasi psixologiya va pedagogika fanlarida shaxsning professional shakllanishi muammosi bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. Ilmiy adabiyotlarda kasbiy hislatlarning rivojlanishi shaxsning umumiy psixik taraqqiyoti, ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi hamda faoliyat jarayonida yuzaga keladigan ichki o'zgarishlar bilan izohlanadi. Mazkur jarayonni tushuntirishda bir nechta yetakchi nazariy yondashuvlar mavjud bo'lib, ular kasbiy hislatlarni rivojlantirishning ilmiy asoslarini belgilab beradi.

Birinchi navbatda, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv muhim nazariy asos sifatida e'tirof etiladi. C. Rogers va A. Maslow tomonidan ishlab chiqilgan gumanistik psixologiya konsepsiyasiga ko'ra, shaxsning rivojlanishi uning ichki ehtiyojlari, o'zini anglash va o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga intilishi bilan belgilanadi. Ushbu yondashuv doirasida kasbiy

hislatlar shaxsning ichki motivatsiyasi va o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyoji natijasida shakllanadi. Ijodiy soha talabalari uchun bu yondashuv ayniqsa muhim bo‘lib, ularning individual qobiliyatlari va ijodiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash orqali kasbiy sifatlarni rivojlantirish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim nazariy asos faoliyat nazariyasi bilan bog‘liq. A.N. Leontiev ta’kidlaganidek, shaxsning psixik rivojlanishi va kasbiy shakllanishi faoliyat jarayonida amalga oshadi. Kasbiy hislatlar ham bevosita kasbiy faoliyatga yaqinlashtirilgan mashg‘ulotlar, amaliy vazifalar va ijodiy topshiriqlarni bajarish jarayonida shakllanadi. Ushbu nazariyaga ko‘ra, talaba faol subyekt sifatida kasbiy vazifalarni hal etar ekan, unda mas’uliyat, mustaqillik, tashabbuskorlik va ijodiy fikrlash kabi muhim kasbiy hislatlar rivojlanadi. Ijodiy sohalarda faoliyatning o‘ziga xosligi ushbu jarayonni yanada murakkab va ko‘p qirrali qiladi.

Uchinchi nazariy yondashuv sifatida ijtimoiy o‘rganish nazariyasini ko‘rsatish mumkin. A. Bandura tomonidan ilgari surilgan ushbu konsepsiyaga ko‘ra, shaxsning xulq-atvori va kasbiy sifatlari ijtimoiy muhitda kuzatish, taqlid qilish va o‘zaro ta’sir jarayonida shakllanadi. Talabalar pedagoglar, murabbiylar va tengdoshlarning kasbiy xulq-atvorini kuzatish orqali professional me’yorlar, munosabatlar va qadriyatlarni o‘zlashtiradi. Ayniqsa, ijodiy sohalarda ustoz-shogird an’analari va mentorlik tizimi kasbiy hislatlarni rivojlantirishda samarali mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi.

Kasbiy hislatlarni rivojlantirishning yana bir muhim nazariy asosi ijtimoiy-psixologik yondashuv bilan bog‘liq. Ushbu yondashuvda shaxsning rivojlanishi ijtimoiy muhit, guruhiiy munosabatlar va shaxslararo muloqot tizimi orqali izohlanadi. Ijtimoiy psixologiyada guruhdagi psixologik iqlim, hamkorlik va o‘zaro qo‘llab-quvvatlash shaxs faolligi va motivatsiyasini kuchaytiruvchi omillar sifatida qaraladi. Ijodiy jamoalarda ishlash jarayonida talabalar o‘z kasbiy pozitsiyasini aniqlashtiradi, kommunikativ va reflektiv hislatlarni rivojlantiradi.

Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv ham kasbiy hislatlarni rivojlantirishning nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvda kasbiy tayyorgarlik nafaqat bilim va ko'nikmalarni egallash, balki ularni real vaziyatlarda mustaqil va ijodiy qo'llay olish qobiliyati bilan baholanadi. Kasbiy hislatlar kompetensiyalarning muhim tarkibiy qismi sifatida qaralib, ularning rivojlanishi ta'lim jarayonining amaliy yo'naltirilganligi bilan chambarchas bog'liqdir.

Umuman olganda, kasbiy hislatlarni rivojlantirishning nazariy asoslari shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan, ijtimoiy o'rganish va ijtimoiy-psixologik yondashuvlarning uyg'unligi bilan tavsiflanadi. Ushbu nazariyalar majmuasi ijodiy soha talabalarida kasbiy hislatlarni tizimli va maqsadga muvofiq rivojlantirish imkonini beradi.

Kasbiy hislatlarni rivojlantirish metodlari ta'lim jarayonida shaxsning professional shakllanishiga maqsadli ta'sir ko'rsatishga xizmat qiluvchi pedagogik va psixologik vositalar majmuini ifodalaydi. Ilmiy tadqiqotlarda ushbu metodlar shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar bilan uzviy bog'liq holda qo'llanilishi zarurligi ta'kidlanadi. Ayniqsa, ijodiy soha talabalari uchun kasbiy hislatlarni rivojlantirish metodlari ularning individual qobiliyatlari, ijodiy salohiyati va kasbiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda tanlanishi muhimdir.

Birinchi navbatda, amaliy-faoliyatga yo'naltirilgan metodlar kasbiy hislatlarni rivojlantirishda yetakchi o'rin tutadi. A.N. Leontievning faoliyat nazariyasiga ko'ra, shaxsning kasbiy sifatlari bevosita faoliyat jarayonida shakllanadi. Shu bois, ijodiy topshiriqlar, loyiha ishlari, amaliy mashg'ulotlar va real kasbiy vaziyatlarni modellashtirish orqali talabalar mas'uliyat, mustaqillik, tashabbuskorlik va muammolarni ijodiy hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ushbu metodlar kasbiy tajribani amalda egallash imkonini berib, nazariy bilimlarning amaliyot bilan uyg'unlashuvini ta'minlaydi.

Ikkinchi muhim metodlar guruhi ijodiy mashg'ulotlar va treninglar bilan bog'liq. Psixologik treninglar, ijodiy laboratoriyalar, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish mashg'ulotlari talabalarda ijodiy fikrlash, refleksiya va o'z-o'zini anglash hislatlarini rivojlantiradi. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, trening shaklidagi mashg'ulotlar shaxsning ichki resurslarini faollashtiradi hamda kasbiy xulq-atvorning yangi modellarini shakllantirishga yordam beradi. Ijodiy sohalarda bunday metodlar talabalarning emotsional barqarorligi va stressga chidamliligini oshirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchi yo'nalish sifatida mentorlik va ustoz-shogird metodlarini ko'rsatish mumkin. Ijtimoiy o'rganish nazariyasiga muvofiq, shaxs kasbiy hislatlarni ko'p jihatdan kuzatish va taqlid qilish orqali egallaydi. Tajribali mutaxassislar bilan bevosita muloqot, ularning faoliyatini kuzatish va maslahatlar olish talabalarda professional me'yorlar, kasbiy etika va mas'uliyat hissini shakllantiradi. Ijodiy sohalarda mentorlik talabaning individual uslubini rivojlantirish va kasbiy identifikatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, kasbiy hislatlarni rivojlantirish metodlari tizimli, kompleks va uzviy yondashuv asosida tashkil etilishi lozim. Amaliy faoliyat, ijodiy treninglar, mentorlik, guruhii ishlar va refleksiya metodlarining uyg'unligi ijodiy soha talabalarda kasbiy yetuklik, mustaqillik va raqobatbardoshlikni shakllantirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Amabile, T. Creativity in Context. Boulder, 1996.
2. Torrance, E.P. Guiding Creative Talent. Englewood Cliffs, 2008.
3. Zhuravlev V.G. Psikhologiya professionalizma. Moskva, 2005.

4. Dubrovina I.V. Psikhologiya razvitiya lichnosti. Moskva, 2010.
5. Leontiev A.N. Deyatelnost, soznanie, lichnost. Moskva, 1977.
6. Rogers C. On Becoming a Person. Boston, 1961.
7. Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, 1977.

